

- PLAV -

**LOKALNI PLAN
ZA UNAPREĐENJE SOCIJALNE INKLUZIJE –
RAZVOJ USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE**

2014 – 2018.

SADRŽAJ

UVOD	4
DEFINISANJE POJMOVA SOCIJALNE INKLUZIJE I USLUGA U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE	5
METODOLOGIJA IZRADE LOKALNOG PLANA.....	6
SITUACIONA ANALIZA.....	9
INSTITUCIONALNI I PRAVNI OKVIR NA NACIONALNOM NIVOU VAŽAN ZA IZRADU PLANA	9
POLITIKE NA NACIONALNOM NIVOU KOJE SE TIČU SOCIJALNIH SERVISA	12
INSTITUCIONALNI OKVIR: AKTERI KLJUČNI ZA RAZVOJ SOCIJALNIH SERVISA NA NACIONALNOM NIVOU	16
LOKALNE STRATEGIJE, AKCIONI PLANovi, ODLUKE U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE	18
INSTITUCIJE NA LOKALNOM NIVOU I ANALIZA STANJA.....	19
ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA NA LOKALNOM NIVOU KAO PRUŽAOCI USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE.....	22
PROCJENA BROJA KORISNIKA I POTENCIJALNIH KORISNIKA SOCIJALNIH SERVISA.....	24
PRIORITETNE CILJNE GRUPE	25
VIZIJA PLANA	29
CILJEVI	29
OPERATIVNI – AKCIONI PLAN.....	30
PLAN PRIKUPLJANJA SREDSTAVA.....	35
PLAN PRAĆENJA SPROVOĐENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI	36
PLAN KOMUNIKACIJE SA JAVNOŠĆU.....	37

ZNAČENJE SKRAĆENICA I IZRAZA

Pojedini izrazi upotrijebljeni u ovom dokumentu imaju sljedeće značenje:

- **CSR** je skraćenica za Centar za socijalni rad;
- **ZZZCG** je skraćenica za Zavod za zapošljavanje Crne Gore;
- **OCD** je skraćenica za Organizacije civilnog društva (pojam koji u najširem smislu podrazumijeva sve institucije nekog društva koje obavljaju određene javne funkcije, a iza kojih ne stoji autoritet države i istovremeno nemaju primarni ekonomski interes. U užem smislu se pod tim podrazumijeva sveukupna masa nevladinih organizacija, aktivističke grupe, dobrotvorne organizacije, klubovi (sportski, društveni, etc.), fondacije, organizacije u zajednici, asocijacije profesionalaca, vjerske organizacije, sindikalna udruženja, Crveni krst itd.
- **UNDP** je skraćenica od engleskih riječi *United Nations Development Program* ili u prevodu na crnogorski jezik: Razvojni program Ujedinjenih nacija;
- **NVO** je skraćenica za nevladine organizacije;
- **Pružalac usluge** je ustanova, drugi oblik organizovanja i fizičko lice, za koju nadležni organ državne uprave utvrdi da ispunjava uslove za obavljanje djelatnosti socijalne i dječije zaštite i izda licencu za obavljanje djelatnosti;
- **Licenca** je javna isprava, kojom se potvrđuje da pružalac usluge, odnosno stručni radnik ispunjava utvrdene uslove i standarde za pružanje određenih usluga, odnosno obavljanje stručnih poslova u oblasti socijalne i dječije zaštite;
- **Korisnik** je pojedinac odnosno porodica, koji su ostvarili pravo iz socijalne i dječije zaštite, odnosno za koje se sprovodi postupak za ostvarivanje prava;
- **Dijete** je lice do navršanih 18. godine života;
- **Porodicu** čine bračni, odnosno vanbračni drugovi i djeca (bračna, vanbračna, usvojena i pastorčad) i srodnici u pravoj liniji bez obzira na stepen srodstva, kao i srodnici u pobočnoj liniji uključujući i druge srodnike koji zajedno žive; dijete koje ne živi u porodici ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje i bračni drug bez obzira gdje živi;
- **Samohrano lice** je: roditelj koji je razveden ili je drugi roditelj umro ili je nepoznat, a izdržava dijete, odnosno vrši produženo roditeljsko pravo, u skladu sa zakonom, do zasnivanja bračne ili vanbračne zajednice; punoljetno lice nesposobno za rad, koje nema srodnike koji su po zakonu kojim se uređuju porodični odnosi dužni da ga izdržavaju ili ima srodnike koji nijesu u mogućnosti da ga izdržavaju.
- **OSI (osoba sa invaliditetom - lice sa invaliditetom)** je lice koje ima dugoročna fizička, mentalna, intelektualna ili senzorna oštećenja koja u sadejstvu sa različitim barijerama mogu otežati puno i efektivno učešće ovih lica u društvu na osnovu jednakosti sa drugima;
- **Beskućnik** je lice koje nema imovinu, nema mjesto stanovanja niti sredstava kojima bi moglo namiriti potrebu stanovanja te je privremeno smješteno u prihvatilištu ili boravi na javnim ili drugim mjestima koja nijesu namijenjena za stanovanje;
- **Nasilje u porodici** označava svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog, odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu, odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom.

UVOD

U skladu sa Uputstvom o jedinstvenom postupanju u procesu izrade, usvajanja i implementacije lokalnih planova i ustanovljenom praksom, u 2013.godini je otpočeo proces izrade lokalnih planova za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj socijalne zaštite u šest novih opština, a među njima je i opština Plav. Osnovni cilj Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj usluga socijalne zaštite jeste da predložene mjere omoguće efikasno pružanje usluga građanima i osiguraju da su one dostupne svima. Planiranjem na lokalnom nivou i uspostavljanjem socijalnih usluga u zajednici odgovoriće se na potrebe ranjivih grupa i doprinijeti njihovoj većoj socijalnoj uključenosti i poboljšanju kvaliteta života. Polaznu osnovu za izradu ovog Lokalnog plana čine relevantni usvojeni nacionalni i međunarodni dokument.

U skladu sa analizom stanja na lokalnom nivou i prepoznatim ciljnim grupama koje se posebno štite Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti, te preporukama iz Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite (2013-2017.god) definisane su prioritete ciljne grupe u opštini Plav i to su:

1. Stara i nemoćna lica
2. Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju
3. Žrtve nasilja
4. Djeca i mladi u sukobu sa zakonom.

Opština Plav je tehničku podršku za izradu ovog plana dobila od kancelarije UNDP kroz projekat „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – Unapređenje socijalne inkluzije, IPA 2010“ koji UNDP sprovodi u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja.

DEFINISANJE POJMOVA SOCIJALNE INKLUZIJE I USLUGA U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE

Socijalna inkluzija se vidi kao proces koji omogućava da oni koji su u riziku od siromaštva i društvene isključenosti, dobiju mogućnost i sredstva koja su potrebna za puno učešće u ekonomskom, društvenom i kulturnom životu, ali i dostizanju životnog standarda i blagostanja, koji se smatraju prihvatljivim u društvu u kojem žive. Socijalna inkluzija osigurava veće učešće građana u donošenju odluka, što utiče na njihove živote i ostvarenje osnovnih prava¹.

Ipak, iako je termin socijalne isključenosti, kao njen opozit, postao široko prihvaćen i veoma često se koristi, treba naglasiti da nepostoji definicija socijalne isključenosti koja je univerzalna i opšte prihvaćena. To je višedimenzionalan proces koji slabi povezanost pojedinca i zajednice, i što je više obilježja po kojima je osoba isključena, ona postaje ranjivija. Socijalna isključenost se može operacionalizovati na tri elementa:

- nezaposlenost (marginalizacija na tržištu rada),
- siromaštvo i
- socijalnu izolaciju².

Imajući u vidu težnju Crne Gore ka postizanju članstva u EU, važno je uzeti u razmatranje i politiku i stav samih članica EU vezano za temu socijalne uključenosti i pružanja socijalnih servisa. U **EU**, socijalne usluge imaju ključnu ulogu u poboljšanju kvaliteta života i pružanju socijalne zaštite³. One obuhvataju:

- socijalno osiguranje,
- usluge zapošljavanja i obuke,
- socijalno stanovanje,
- dječija zaštita,
- dugoročna njega,
- usluge socijalne pomoći.

Kada je riječ o socijalnim, ekonomskim i kulturnim pravima na teritoriji cijele Evrope, jedan od centralnih međunarodno-pravnih mehanizama zaštite predstavlja Evropska socijalna povelja. Sva navedena prava su u ovom dokumentu jasno formulisana i na taj način upućuju države članice **Savjeta Evrope** da i u svojim pozitivno-pravnim propisima predvide Poveljom utvrđene standarde, uspostave njihovu institucionalnu zaštitu i predvide procedure i mehanizme za njihovo ostvarivanje. Izmijenjena Evropska socijalna povelja je osnovni dokument Savjeta Evrope u oblasti radnih i socijalnih prava i ujedno najvažniji dokument Savjeta Evrope poslije Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Crna Gora je nakon sticanja nezavisnosti 2006.godine obnovila članstvo u Savjetu Evrope u maju 2007.godine i time preuzela sva prava i obaveze koje proističu iz tog članstva.

---

¹ CEDEM, <http://www.cedem.me/sr/programi/socijalna-inkluzija.html>

² G. Čeranić, Socijalna isključenost i karakter kompetitivnosti društvenog Sistema Crne Gore

³ Employment, Social Affairs & Inclusion,
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=750>

Izmijenjena Evropska socijalna Povelja obavezuje strane ugovornice da prihvataju kao cilj svoje politike, kojem teže svim odgovarajućim sredstvima, kako nacionalnim, tako i međunarodnim, postizanje uslova u kojima u njoj navedena prava i principi mogu biti djelotvorno ostvareni, a jedan od principa tj prava naveden je u Dijelu I Povelje pod br 14: „**Svako ima pravo da koristi usluge službi socijalnog staranja**“. Da bi obezbijedile efikasno ostvarivanje prava na beneficije iz socijalnog staranja, strane ugovornice obavezuju se:

1. da promovišu ili obezbijede službe koje, metodama socijalnog rada, mogu da doprinesu socijalnom staranju i razvoju kako pojedinaca tako i grupa u zajednici, i njihovom prilagođavanju socijalnoj sredini;
2. da podstiču učešće pojedinaca i dobrovoljnih ili drugih organizacija u uspostavljanju i održavanju takvih službi.

Pored ovog, važno je napomenuti i pravo navedeno u dijelu I Povelje: „**Svako ima pravo na zaštitu protiv siromaštva i društvenog isključivanja**“. Kako bi se obezbijedilo djelotvorno uživanje prava na zaštitu od siromaštva i isključenja iz društva, strane se obavezuju:

- a) da preduzmu mjere, u širem okviru sveobuhvatnog i usklađenog pristupa kako bi se unaprijedio djelotvoran pristup licima koja žive ili su na granici da žive u okolnostima društvenog isključenja ili siromaštva, kao i njihovih porodica na, posebno, zapošljavanje, smještaj, obuku, obrazovanje, kulturu i socijalnu i medicinsku pomoć;
- b) da nadgledaju ove mjere kako bi ih po potrebi prilagodile

U Crnoj Gori, usluge u oblasti socijalne i dječije zaštite definisane su **Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore, broj 27/2013" od 11.06.2013. god.)**, gdje se u članu 60 navodi da su to:

- 1) procjena i planiranje;
- 2) podrška za život u zajednici;
- 3) savjetodavno-terapijska i socijalno-edukativna usluga;
- 4) smještaj;
- 5) neodložne intervencije i
- 6) druge usluge.

METODOLOGIJA IZRADE LOKALNOG PLANA

Na osnovu definisanih kriterijuma formirana je **Radna grupa** za izradu Lokalni plan za unapređenje socijalne i dječije zaštite (socijalne inkluzije) u opštini Plav. Ovu radnu grupu činili su predstavnici/e opštine i javnih institucija, kao i organizacija civilnog društva koje su iskazale interesovanje za učešće u radu.

Članova Radne grupe su bili:

- Sanija Šahmanović, koordinator – Opština Plav
- Meliha Mrkulić, član - Opština Plav
- Mirza Medunjanin, član - Opština Plav
- Esmeralda Šuvakić, član - SOS

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

- Enes Luković, član - Zavod za zapošljavanje-Biro rada Plav
- Rakib Radoničić, član - JU „Centar za Kulturu“ Plav
- Elvira Mulić, član - Crveni krst Plav
- Srećko Turković, član - JU „Centar za saocijalni rad“ Plav i
- Aleksandra Gligorović, konsultankinja UNDP za izradu Lokalnog plana.

Osnovna nadležnost ove Radne grupe bila je određivanje prioriternih oblasti u okviru Plana, što je obezbijeđeno kroz učešće članova/ica radne grupe na radionicama i sastancima kao i kroz konsultativni proces vođen od strane UNDP kancelarije u CG. Radna grupa je formirana na način da njeni članovi i članice ne predstavljaju sebe kao pojedinca/ku, niti samo svoju pojedinačnu organizaciju ili instituciju iz koje dolazi, već se zalažu za interese cjelokupnog sektora iz kojeg dolaze tj. prevashodno interese korisnika njihovih usluga u oblasti socijalne zaštite tj. socijalno isključenih ili grupa u riziku od socijalne isključenosti, a pored toga imaju i dokazano razvijene mehanizme povratne komunikacije u smislu izvještavanja i primanja povratnih informacija od navedenih. Kako bi se dokumenat pripremio u predviđenom roku definisane su odgovornosti članova/ica radne grupe i izrađen je i usvojen **Pravilnik o radu** koji sadrži osnovne informacije o načinu osnivanja Radne grupe za izradu Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite, njenoj strukturi, načinu rada i procesu donošenja odluka, saradnji Radne grupe i drugih relevantnih institucija i organizacija u Crnoj Gori kao i informacije o ostalim pitanjima od značaja za rad Radne grupe.

Za potrebe dokumenta urađena je **analiza pravnog okvira** i postojećih za ovu tematiku relevantnih **strateških planova i odluka na nacionalnom nivou** koji prepoznaju potrebu za razvojem usluga socijalne zaštite i unapređenja socijalne inkluzije marginalizovanih grupa.

Sa ciljem izrade **situacione analize** prikupljeni su podaci o stanju vezanom za socijalne servise u samoj Opštini Plav broj stanovnika opštine i procjenu broja potencijalnih korisnika socijalnih servisa, tj. broja ugroženih kategorija ili osoba u riziku); zatim je urađena analiza zainteresovanih strana – tj. institucija i organizacija koje se u Opštini bave pružanjem socijalnih servisa; analiza dokumenata (istraživanja) koja su rađena sa ciljem definisanja položaja navedenih ciljnih grupa kao i odluka na nivou Opštine koje se tiču ove problematike.

Prikupljanje podataka na lokalnom nivou je bilo usmjereno na:

- prepoznavanje i uključivanje u proces izrade dokumenta aktera koji su pružaoci socijalnih servisa ili imaju potencijal da to budu, kao i onih koji mogu da podrže razvoj i održivost socijalnih servisa na lokalnom nivou;
- definisanje prioriternih i potencijalnih korisničkih grupa,
- dobijanje osnovnog pregleda organizacijskih kapaciteta, pokrenutih socijalnih servisa i programa koji imaju potencijal da prerastu u socijalne servise u lokalnoj zajednici;
- ostvarenu saradnju i partnerstva u lokalnoj zajednici;
- preporuke socijalnih aktera u odnosu na razvoj servisa.

Utvrđivanje problemskih područja tj. prioriternih ciljnih grupa rađeno je na osnovu izabranih kriterijuma:

- stepena ugroženosti/ranjivosti ciljne grupe,
- brojnost ciljne grupe,

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

- strukture potreba i nivoa zadovoljavanja potreba – efikasnosti i aktivnosti, lokalnih kapaciteta i raspoloživih resursa kao i
- usklađenosti potencijalnih usluga sa prioritetima nacionalnih i drugih lokalnih strategija.

U izradi dokumenta i preporukama za planiranje servisa poštovani su principi socijalne i dječije zaštite koji su navedeni u važećem Zakonu o socijalnoj dječijoj zaštiti (*"Službeni list Crne Gore, broj 27/2013 od 11.06.2013. god."*):

- uvažavanja integriteta i dostojanstva korisnika socijalne i dječije zaštite koja se zasniva na socijalnoj pravdi, odgovornosti i solidarnosti, koja se pruža uz poštovanje fizičkog i psihičkog integriteta, bezbjednosti, kao i uz uvažavanje moralnih, kulturnih i religijskih ubjeđenja, u skladu sa zajemčenim ljudskim pravima i slobodama;
- zabrane diskriminacije korisnika po osnovu rase, pola, starosti, nacionalne pripadnosti, socijalnog porijekla, seksualne orijentacije, vjeroispovijesti, političkog, sindikalnog ili drugog opredjeljenja, imovnog stanja, kulture, jezika, invaliditeta, prirode socijalne isključenosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili drugog ličnog svojstva;
- informisanja korisnika o svim podacima koji su značajni za utvrđivanje njegovih socijalnih potreba i ostvarivanje prava, kao i o tome kako te potrebe mogu biti zadovoljene;
- individualnog pristupa korisniku u pružanju prava i zsocijalne i dječije zaštite;
- aktivnog učestvovanja korisnika u kreiranju, izboru i korišćenju prava iz socijalne i dječije zaštite koji se zasniva na učestvovanju u procjeni stanja i potreba i odlučivanju o korišćenju potrebnih usluga;
- uvažavanja najboljeg interesa korisnika u ostvarivanju prava iz socijalne i dječije zaštite;
- prevencije institucionalizacije i dostupnosti usluga u najmanje restriktivnom okruženju uvijek kada za to postoje uslovi u njihovim domovima ili lokalnoj zajednici kroz vaninstitucionalne oblike zaštite, ko je osiguravaju različiti pružaoci usluga, sa ciljem poboljšanja kvaliteta života korisnika i njegove socijalne uključenosti;
- pluralizma usluga i pružalaca usluga socijalne i dječije zaštite koje obavljaju i organizacije civilnog društva i druga pravna i fizička lica, pod uslovima i na način propisanim zakonom;
- partnerstva i udruživanja različitih nosilaca djelatnosti i programa, posebno na lokalnom nivou u cilju dostupnosti usluga u najmanje restriktivnom okruženju i prevencije institucionalizacije;
- transparentnosti u pogledu informisanja javnosti o socijalnoj i dječjoj zaštiti u sredstvima javnog informisanja, kao i na druge načine, u skladu sa zakonom.

Parametar za procjenu sadašnjeg nivoa razvijenosti programa namijenjenih marginalizovanim grupama i socijalnih servisa predstavljali su i standardi koje svaki servis mora da ima: strukturni i funkcionalni, kao i usklađenost sa ključnim principima EU prakse u oblasti socijalnih servisa i mehanizama socijalnog uključivanja:

- usklađenost servisa sa potrebama;
- decentralizacija servisa;
- raznolikost pružalaca usluga;
- efektivnost i efikasnost servisa;
- javnost rada i pouzdanost servisa;
- visok kvalitet servisa s uspostavljenim mehanizmima učenja i prepoznavanja dobre prakse i
- prilagodljivost servisa.

SITUACIONA ANALIZA

1. INSTITUCIONALNI I PRAVNI OKVIR NA NACIONALNOM NIVOU VAŽAN ZA IZRADU PLANA

PRAVNI OKVIR

Pravni okvir na nacionalnom nivou važan za socijalnu uključenost obuhvata prvenstveno Ustav Crne Gore, koji određuje da je Crna Gora građanska, demokratska, socijalna i ekološka država i da svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda, te da su svi pred zakonom jednaki bez obzira na bilo kakvu posebnost i lično svojstvo i da svako ima pravo na rad i na pravične i humane uslove rada. Jemči se posebna zaštita lica sa invaliditetom.

Aktivnosti na planu socijalne politike koje se sprovode na lokalnom nivou definisane su shodno odredbama brojnih pozitivno – pravnih propisa poput:

- Zakona o lokalnoj samoupravi,
- Zakona o državnim službenicima i namještenicima,
- Zakona o radu,
- Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama,
- Zakona o predškolskom obrazovanju,
- Zakona o osnovnoj školi,
- Zakona o visokom obrazovanju,
- Zakona o boračko invalidskoj zaštiti,
- Zakona o obligacionim odnosima
- Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti,
- Porodični zakon Crne Gore,
- Zakon o zabrani diskriminacije itd.

Svakako krucijalan za razvoj socijalnih servisa, bilo da su u nadležnosti države ili lokalnih samouprava, je **Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore, broj 27/2013" od 11.06.2013. god.)**. U članu 2 ovog Zakona je navedeno: „Socijalna i dječija zaštita je djelatnost kojom se obezbjeđuju i ostvaruju mjere i programi namijenjeni pojedincu i porodici sa nepovoljnim ličnim ili porodičnim okolnostima, koji uključuju prevenciju, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i podršku”.

Kada se govori o cilju socijalne i dječije zaštite, u članu 4. se navodi da: „Socijalna i dječja zaštita ima za cilj unaprijeđenje kvaliteta života i osnaživanje za samostalan i produktivan život pojedinca i porodice“.

Prava iz socijalne i dječije zaštite po važećem Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti su:

- 1) osnovna materijalna davanja;
- 2) usluge socijalne i dječije zaštite.

U članu 60 navodi se da su **usluge u oblasti socijalne i dječije zaštite:**

- 1) procjena i planiranje;
- 2) podrška za život u zajednici;
- 3) savjetodavno-terapijska i socijalno-edukativna usluga;
- 4) smještaj;
- 5) neodložne intervencije, i
- 6) druge usluge.

Usluge procjene i planiranja (prema članu 61) obavlja centar za socijalni rad, i one obuhvataju: procjenu stanja, odnosno potreba, snaga i rizika korisnika i drugih lica značajnih za korisnika; procjenu staraoca, hranitelja, usvojioca i lica kojem je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje i izradu individualnog ili porodičnog plana pružanja usluga i drugih procjena i planova.

Usluge podrške za život u zajednici (prema članu 62) obuhvataju aktivnosti koje podržavaju boravak korisnika u porodici ili neposrednom okruženju.

Usluge podrške za život u zajednici su:

- dnevni boravak,
- pomoć u kući,
- stanovanje uz podršku,
- svratište,
- personalna asistencija,
- tumačenje i prevođenje na znakovni jezik i
- druge usluge podrške za život u zajednici.

Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge (prema članu 63) obuhvataju:

- savjetovanje,
- terapiju,
- medijaciju,
- SOS telefon i
- druge usluge s ciljem prevazilaženja kriznih situacija i unapređivanja porodičnih odnosa.

Gore navedene usluge pruža *pružalac usluge* socijalne i dječije zaštite.

Usluge smještaja su:

- porodični smještaj-hraniteljstvo;
- porodični smještaj;
- smještaj u ustanovu socijalne i dječije zaštite;
- smještaj u prihvatilište.

Pored centra za socijalni rad i drugi pružalac usluge socijalne i dječije zaštite može da pruža stručnu podršku i sprovodi odgovarajuću obuku pružaocima usluge porodičnog smještaja hraniteljstva i porodičnog smještaja.

Važećim Zakonom realizuju se opredeljenja koja podrazumijevaju, između ostalog, podsticanje razvoja raznovrsnih i uvođenje novih usluga socijalne i dječije zaštite u zajednici i uključivanje u sferu pružanja usluga što više različitih aktera. Djelatnost u oblasti socijalne i dječije zaštite, odnosno pojedine usluge može, u skladu sa ovim

zakonom pružati i **pružalac usluge**: udruženje, preduzetnik, privredno društvo i fizičko lice, u skladu sa zakonom (član 119).

Nabavka usluga takođe je definisana i navodi se da usluge socijalne i dječje zaštite iz čl. 62 i 63 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kao i usluge smještaja u ustanovu i prihvatilište – sklonište za kojima postoji potreba, a mogu se efikasnije obezbijediti od strane drugih pružalaca usluga, obezbjeđuju se kroz:

- postupak javne nabavke,
- javnim pozivom ili
- javno-privatnim partnerstvom.

Finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite definisano je u važećem zakonu o soc. i dječjoj zaštiti u dijelu XIV (član 154).

Kada se govori o izgradnji, održavanju i opremanju ustanova socijalne i dječje zaštite, u Zakonu se navodi da “sredstva za izgradnju, održavanje i opremanje javne ustanove socijalne i dječje zaštite koje se finansiraju iz budžeta opštine obezbjeđuju se u budžetu opštine“.

Zakon predviđa i propisivanje minimalnih standarda za pružanje usluga socijalne i dječje zaštite i postupak za dobijanje licence za organizacije i stručne radnike iz oblasti socijalne i dječje zaštite, zatim postupak akreditacije programa obuke, odnosno programa pružanja usluga, u kome se ocjenjuje da li program obuke, odnosno program pružanja usluga, ispunjava utvrđene standarde za akreditaciju.

Od kada je u junu 2013. stupio je na snagu novi Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, uslijedilo je i usvajanje više pravilnika iz oblasti socijalne i dječje zaštite i to:

- Pravilnik o sadržini i obliku individualnog plana aktivacije i načinu sprovođenja mjera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja (Sl.list CG”, broj 58/13). Ovim pravilnikom bliže se propisuje sadržina i oblik individualnog plana aktivacije i način sprovođenja mjera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja.
- Pravilnik o sadržaju baze podataka i sadržaju i načinu vođenja evidencija u socijalnoj i dječjoj zaštiti (Sl.list CG”, broj 58/13), kojim se propisuju bliži uslovi u pogledu sadržaja, čuvanja, načinu vođenja i pristupu evidencijama, registrima i bazi podataka.
- Pravilnik o bližim uslovima i standardima za obavljanje stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti (Sl.list CG”, broj 56/13) kojim se utvrđuju stručni poslovi u socijalnoj i dječjoj zaštiti, kao i bliži uslovi i standardi za njihovo obavljanje.
- Pravilnik o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centra za socijalni rad (Sl.list CG”, broj 58/13). Ovim pravilnikom propisuje se organizacija, normativi, standardi i način rada centra za socijalni rad, kao i bliži uslovi pružanja usluge procjene i planiranja u socijalnoj i dječjoj zaštiti.
- Pravilnik o bližim uslovima za ostvarivanje osnovnih materijalnih davanja iz socijalne i dječje zaštite (Sl.list CG”, broj 40/13). Ovim pravilnikom se propisuju bliži uslovi za ostvarivanje materijalnih davanja iz socijalne i dječje zaštite, obrasci zahtjeva za ostvarivanje ovih davanja, kao i sadržaj i obrazac nalaza i mišljenja centra za socijalni rad.
- Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja-hraniteljstva i porodičnog smještaja (Sl.list CG”, broj 19, od 17.aprila 2014.god). Ovim pravilnikom propisuju se bliži uslovi za pružanje i korišćenje usluga porodičnog

smještaja-hraniteljstva i porodičnog smještaja, normativi i minimalni standardi usluga, procjena podobnosti lica za pružanje usluga, program i način sprovođenja obuke, pružanje stručne podrške, kao i naknadu troškova porodičnog smještaja-hraniteljstva i porodičnog smještaja i naknadu za rad pružaoca usluge.

Međunarodni pravni akti na kojima se bazira Lokalni plan za unapređenje socijalne i dječje zaštite (socijalne inkluzije) u opštini Plav su:

- Evropska socijalna povelja (1961.god) i Izmijenjena Evropska socijalna povelja (1996.god), koje su pomenute u prvom dijelu ovog dokumenta;
- Univerzalna deklaracija UN –a o pravima čovjeka (1948.god);
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima;
- Konvencija o pravima djeteta, usvojena od Generalne Skupštine UN (1989.god);
- Milenijumski razvojni ciljevi (2002.god);
- Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom (2006.god);
- UN Konvencija o zabrani svih oblika diskriminacije žena iz 1979 i Opcioni protokol uz ovu konvenciju;
- Evropska povelja o jednakosti muškaraca i žena u lokalnom životu (2006. god);
- Standardna pravila UN-a o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom;
- Preporuka EU o koherentnoj politici za osobe sa invaliditetom,
- Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (“Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori, broj 4/2013”), poznata kao Istanbulska konvencija.

POLITIKE NA NACIONALNOM NIVOU KOJE SE TIČU SOCIJALNIH SERVISA

Za potrebe analize postojećih socijalnih servisa i procjene perspektive razvoja od ključne važnosti su nacionalne strategije u kojima je zastupljena oblast socijalne zaštite i definisana uloga Ministarstva rada i socijalnog staranja odnosno lokalnih aktera.

Najvažniji su:

- Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori (2013 -2017.god),
- Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom (OSI) u Crnoj Gori (2008 – 2016.god) i usvojeni novi Akcioni plan za njenu realizaciju za period 2012 - 2013.),
- Strategija razvoja sistema socijalne zaštite starih lica (2013 – 2017.god)
- Strategija razvoja volonterizma (2010 – 2015. god),
- Strategija zaštite od nasilja u porodici (2011 – 2015.god),
- Strategija Crne Gore za sprečavanje zloupotrebe droga (2013-2020.god) i Akcioni plan (2013 - 2016.god),
- Strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa (2012 – 2015.god),
- Strategija Vlade Crne Gore za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori (2012-2016.god)

Slijedi kratki pregled navoda iz pojedinih strategija od važnosti za razvoj socijalnih usluga i zaštitu grupa u riziku.

1. Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori za period 2013 -2017.godine, predviđa razvijanje kroz sljedeće strateške pravce:

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

- Definisanje razvojne politike socijalne i dječje zaštite povezane sa drugim sistemima i djelatnostima u društvu i harmonizovane sa međunarodnim propisima i standardima, usmjerene na prevenciju socijalnih problema;
- Decentralizaciju sistema socijalne i dječje zaštite;
- Učešće građana i korisnika u odlučivanju o sredstvima i načinima za zadovoljavanje potreba;
- Efikasnija materijalna davanja u socijalnoj i dječjoj zaštiti;
- Obezbeživanje kvalitetnih usluga u socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Decentralizacija podrazumijeva uključivanje i drugih aktera, pored države, u pružanje usluga: nevladinih organizacija, privatnog sektora, kao i građana. Proces decentralizacije socijalne i dječje zaštite ne znači da sve funkcije i prava treba da budu decentralizovane. Delegiranje pojedinih funkcija na lokalni nivo moguće je sprovesti jedino u oblasti socijalnih usluga u zajednici. Ključni dio koji se odnosi na uspostavljanje socijalnih usluga definisan je u Strategiji na slijedeći način:

„Obezbeđivanje kvaliteta usluga podrazumijeva:

- izradu minimalnih standarda usluga socijalne i dječje zaštite;
- razvoj usluga koje podržavaju prirodnu porodicu i porodično okruženje korisnika kao najmanje restriktivno okruženje;
- podsticanje razvoja usluga koje podržavaju boravak korisnika u porodici ili neposrednom okruženju: porodičnog smještaja-hraniteljstva, usluga dnevnih centara, pomoći u kući, savjetodavnih usluga i drugih usluga socijalne i dječje zaštite;
- podizanje kvaliteta usluga u postojećim ustanovama na viši nivo i pružanje novih usluga i uvođenje novih programa, posebno za djecu bez roditeljskog staranja, djecu sa smetnjama u razvoju, djecu i mlade sa poremećajima u ponašanju, lica sa invaliditetom, žrtve trgovine ljudima i porodičnog nasilja, liječene uživaocima opojnih sredstava, oboljelih od AIDS-a i dr.;
- obezbeđivanje efikasnog sistema stručne podrške, supervizije i inspekcije;
- promjenu u organizaciji rada centara za socijalni rad i uvođenje novih metoda rada“.

Pitanje kvaliteta usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite i jačanje profesionalnih kapaciteta pružalaca usluga, posebno u državnim institucijama je suštinska pretpostavka uspješne reforme sistema socijalne i dječje zaštite. Jačanje profesionalnih kapaciteta zaposlenih i pružalaca usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite podrazumijeva: kontinuiranu edukaciju zaposlenih; stručno napredovanje zaposlenih; izradu i akreditaciju programa edukacije zaposlenih; uvođenje sistema licenciranja i akreditacije za pružaoce usluga; uvođenje etičkih principa i izrada kodeksa prakse i profesionalnog ponašanja; uvođenje sistema evaluacije, supervizije i monitoringa efekata preduzetih mjera; uvođenje sistema nezavisnog nadzora i kontrole stručnog rada.

2. Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom (OSI) u Crnoj Gori (2008 – 2016.god) i usvojeni novi Akcioni plan za njenu realizaciju za period 2012 - 2013.) kao glavni cilj postavlja unapređenje položaja OSI i njihovo uključivanje u sve oblasti društva na ravnopravnoj osnovi. Strategijom se preporučuje:

«Osnovati i razviti nove/nedostajuće servise bazirane na istraženim potrebama korisnika: Mreža dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju; Plaćeni prevoz djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim pratiocima do centara gdje se školuju ili gdje borave; Centri za podsticanje samostalnog života OSI; Prevoz osoba sa invaliditetom „od vrata do vrata“; Gestovni prevodilac; Psi vodiči i pomagači; Službe za psihološko osnaživanje; Starateljstvo – lica koje se brine o OSI i koje to obavlja kao profesionalno zanimanje, a

koje može biti iz uže porodice ili po izboru same OSI. Ovaj rad treba da bude uračunat u staž za PIO; Specijalizovano hraniteljstvo za djecu sa smetnjama u razvoju; Personalni asistent za pomoć osobama sa invaliditetom.»

U Akcionom planu za 2014 – 2015. godinu se navodi mjera: „Osnovati i razviti nove/nedostajuće servise u lokalnim zajednicama” u okviru koje su navedene sljedeće aktivnosti: “Širenje mreže dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju; Promovisanje hraniteljstva za djecu sa smetnjama u razvoju; Uvođenje usluge personalnog asistenta; Uvođenje usluge prevodioca i tumača za znakovni jezik; Otvaranje male grupne kuće za smještaj djece sa smetnjama u razvoju“.

3. Strategija razvoja sistema socijalne zaštite starih lica (2013 – 2017.god) za opšti cilj postavlja: „Razvijanje integrisane socijalne zaštite starih lica radi očuvanja i poboljšanja njihovog kvaliteta života u prirodnom okruženju i osposobljavanja za produktivan život u zajednici, kao i radi predupređenja zavisnosti od socijalnih službi, efikasnim korištenjem postojećih resursa i razvijanjem novih dostupnih, kvalitetnih i raznovrsnih usluga socijalne zaštite”. Kao poseban cilj koji se odnosi na socijalne usluge i ulogu lokalne samouprave navodi: “Razvijenu mrežu vaninstitucionalnih/lokalnih usluga socijalne zaštite u zajednici koje unapređuju kvalitet života starih u njihovoj prirodnoj sredini i međugeneracijskih odnosa u porodici”.

Ono što ova Strategija planira jeste: „Ojačati kapacitete lokalnih samouprava za uvođenje lokalnih usluga; Obezbjediti uvođenje lokalnih socijalnih usluga na opštinskom i međuopštinskom nivou, u skladu sa sačinjenim akcionim planom; Uvedene savjetodavno terapijske i socio edukativne usluge za starije građane u okviru postojećih kapaciteta u sistemu socijalne ili zdravstvene zaštite u vidu posebnih programa; Unapređeni mehanizmi učešća NVO sektora u obezbjeđivanju socijalnih usluga – kroz razvanje mehanizama dostupnosti finansijskih sredstava iz budžeta NVO sektoru i drugim pružaocima usluga u skladu sa pluralizmom pružaoca usluga i podršku razvoju volonterizma u obezbjeđivanju socijalnih usluga čime se doprinosi povremenom/kontinuiranom obogađivanju osnovnog sadržaja usluge koji je propisan minimalnim standardima kvaliteta usluge.“

4. Strategija razvoja volonterizma (2010 - 2015) u dijelu koji se odnosi na socijalnu i zdravstvenu zaštitu navodi da treba raditi na poboljšanju kvaliteta i ekonomičnosti socijalne zaštite. Učešće i dobra volja građana mogu biti velika pomoć socijalno isključenim kategorijama društva. Mjere predložene Strategijom obuhvataju angažman volontera u dijelu: unapređivanja socijalne zaštite i kvaliteta servisa za djecu, stara i nemoćna lica; beskućnike i druge socijalno isključene kategorije stanovništva.

5. Strategija zaštite od nasilja u porodici (2011 - 2015), urađena je u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici (čl 18). Strategija sadrži: 1) ocjenu stanja i identifikovanje ključnih problema u socijalnoj i drugoj zaštiti; 2) ciljeve i mjere za unaprijeđenje socijalne i druge zaštite, a naročito u vezi: podizanja nivoa svijesti građana o problemu nasilja i formiranja stavova o neprihvatljivosti nasilja; razvoja programa za prevenciju nasilja; podrške porodici u prevenciji nasilja; daljeg razvoja normativnog okvira u oblasti zaštite; jačanja saradnje organa, ustanova, organizacija i drugih pravnih i fizičkih lica koja se bave zaštitom; sticanja novih znanja i vještina svih koji se bave zaštitom; unapređenja sistema za prikupljanje i analizu podataka i izvještavanja o slučajevima nasilja. Zakoni koji regulišu oblast nasilja u porodici u Crnoj Gori su:

- Porodični zakon („Službeni list RCG“br.01/07)
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici („Službeni list CG“br.46/10)

- Krivični zakonik („Službeni list RCG“br.70/03,13/04,47/06, „Službeni list CG“br.40/08, 25/10)
- Zakon o krivičnom postupku („Službeni list CG“br.57/09,49/10)
- Zakon o prekršajima („Službeni list CG“br01/11)
- Zakonom o javnom redu i miru („Službeni list RCG“ 41/94)
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti („Službeni list“ RCG 46/07)
- Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list“ RCG 78/05)

Navodi se da Vlada i lokalne samouprave treba da rade na uspostavljanju dovoljnog broja skloništa za žrtve porodičnog nasilja. Neophodna je stalna edukaciju za profesionalce u institucijama koje pružaju zatitu žrtvama nasilja, kao preventivne aktivnosti i kampanje podizanja svijesti u cilju edukacije građanstva o ovom problemu.

6. Strategija Crne Gore za sprečavanje zloupotrebe droga 2013-2020 i Akcioni plan 2013- 2016, sadrži konkretne priloge, kao i ugrađene prijedloge i sugestije iskazane od strane nadležnih državnih organa, referentnih ustanova, lokalne samouprave, stručnjaka raznih profila, kao i nevladinih organizacija. U dijelu ostvarivanja cilja „Smanjenja potražnje za drogama“ posebna je važnost za oblast socijalnih servisa uloga svih aktera u oblasti rehabilitacije i reintegracije zavisnika/ca od droga u društvo, uključujući i lica na izdržavanju kazne i okviru kog je predviđeno „povećanje dostupnosti, pristupačnost i pokrivenosti efikasnim raznovrsnim intervencijama vezanim za socijalnu rehabilitaciju i socijalnu reintegraciju“.

7. Strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa (2012 – 2015.god) kao prioritet broj 3 navodi: «Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva». Ovaj prioritet se odnosi na pružanje podrške najranjivijim društvenim grupama u cilju stvaranja inkluzivnog društva, odnosno društva za sve. Neki od ciljeva su:

“Unapređenje sistema socijalnih davanja i socijalnih usluga u cilju bolje usmjerenosti i pokrivenosti ranjivih grupa”; “Integracija u zapošljavanju lica sa invaliditetom” i “Integracija u zapošljavanju RAE populacije, izbjeglica i raseljenih lica”. Takođe, u ovoj strategiji se ističe da treba raditi na kreiranju nacionalnog modela socijalnog preduzetništva čija bi implementacija doprinjela boljoj socijalnoj inkluziji i ekonomskoj emancipaciji ugroženih grupa i to kroz analizu stanja i uslova za primjenu koncepta socijalnog preduzetništva kao i inicijativa koje se mogu razviti kao primjer socijalne ekonomije, implementaciju pilot projekata posebno na sjeveru i za najugroženije grupe, zatim kroz podizanje nivoa informisanosti socijalnih partnera o konceptu socijalnog preduzetništva, stvaranje pravnog okvira za razvoj ovog koncepta, kao i kroz realizaciju programa i projekata koji imaju za cilj pokretanje inicijativa za razvijanje projekata socijalnog preduzetništva.

8. Strategija za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gore sa Akcionim planom za period 2012.-2016. godini donešena je u cilju održivog, efikasnog i svima dostupnog sistema zaštite djece i mladih bez roditeljskog staranja. U Strategiji je navedeno da se hraniteljstvo kao adekvatni oblik zaštite zasniva se na partnerstvu javnog, privatnog i civilnog sektora kao pružaoca usluga u ovoj oblasti i uz stimulisanje pune participacije korisnika – djece, kao i hranitelja. Strategija sadrži ocjenu stanja i identifikovanje ključnih problema u socijalnoj i dječjoj zaštiti djece i mladih bez roditeljskog staranja, u cilju ostvarivanje prava svakog djeteta na život u porodičnom okruženju, popularisanja hraniteljstva i senzibilisanje građana za bavljenje hraniteljstvom, izgradnje sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja, unapređivanja zaštite djece na hraniteljstvu, kao i razvoja različitih

oblika hraniteljstva. Kao direktni korisnici se navode: djeca i mladi; biološke porodice djece u sistemu socijalne zaštite; srodničke hraniteljske porodice; nesrodničke hraniteljske porodice; građani – potencijalni kandidati za hraniteljstvo; zaposleni u centrima za socijalni rad; zaposleni u domovima za djecu; zaposleni u organima državne i lokalne samouprave koji rade u oblasti zaštite djece; nevladine organizacije. Pored toga u indirektnu ciljnu grupu spadaju: mediji; zaposleni u zdravstvenim i obrazovnim ustanovama; šira javnost. Procesom implementacije Strategije razvoja hraniteljstva u Crnoj Gori će upravljati državne i lokalne strukture, koje će osigurati realizaciju akcionih planova. Lokalne strukture se navode kao operativne strukture za realizaciju Strategije i to su: Centri za socijalni rad; Dom za djecu; Centri za dnevni boravak; službe zapošljavanja; mediji; NVO; vaspitno-obrazovne ustanove; zdravstvene ustanove.

9. Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici. Shodno obavezama iz Strategije zaštite od nasilja u porodici u novembru 2011. godine potpisan je i Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, čiji su potpisnici Vrhovni Sud, Ministarstvo pravde, Vrhovno Tužilaštvo, Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Uprava policije i Vijeće za prekršaje. Protokol definiše tip usluga koje treba da obezbijede institucije koje pružaju zaštitu žrtvama nasilja u porodici, kao i rad na formiranju multidisciplinarnih timova na lokalnom nivou za praćenje i unapređenje koordinirane i efikasne zaštite žrtava porodičnog nasilja.

INSTITUCIONALNI OKVIR: AKTERI KLJUČNI ZA RAZVOJ SOCIJALNIH SERVISA NA NACIONALNOM NIVOU

INSTITUCIONALNI OKVIR: AKTERI KLJUČNI ZA RAZVOJ SOCIJALNIH SERVISA NA NACIONALNOM NIVOU

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Uredbom Vlade Crne Gore članom 18. regulisana je uloga i nadležnost Ministarstva rada i socijalnog staranja kako slijedi: „Ministarstvo rada i socijalnog staranja vrši poslove uprave koji se odnose na: radne odnose, zaštitu na radu, zarade i druga primanja iz rada i po osnovu rada; tržište rada, zapošljavanje i obrazovanje odraslih za potrebe tržišta rada u svim oblicima rada osim u državnim organima; zapošljavanje i rad stranaca u Crnoj Gori; zapošljavanje lica sa invaliditetom; zaštitu građana Crne Gore na radu u inostranstvu; međunarodnu saradnju i međunarodne ugovore iz nadležnosti ministarstva; sistem penzijskog i invalidskog osiguranja i oblast boračke i invalidske zaštite; zaštitu boraca, vojnih invalida, porodica palih boraca, civilnih invalida rata i članova njihovih porodica; socijalnu zaštitu, dječju zaštitu, zaštitu lica sa invaliditetom, zaštitu starih lica; socijalnu zaštitu lica koja traži azil, lica kojima je priznat status izbjeglice i lica kojima je odobrena dodatna zaštita; porodičnu zaštitu; saradnju sa Crvenim krstom Crne Gore, nevladinim organizacijama, agencijama Ujedinjenih nacija i drugim međunarodnim organizacijama; upravni postupak iz nadležnosti ministarstva; prvostepeni prekršajni postupak; vođenje registra Opšteg i granskih kolektivnih ugovora, registra sindikalnih organizacija, registra reprezentativnih sindikata i registra reprezentativnih organizacija udruženja poslodavaca; davanje ovlašćenja za obavljanje poslova iz oblasti zaštite na radu i vođenje registra izdatih ovlašćenja; priznavanje inostranih sertifikata u neformalnom i informalnom obrazovanju sa vođenjem centralnog

registra; upravni nadzor u oblastima za koje je ministarstvo osnovano; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.“

Unutar Ministarstva organizovan je posebno *Direktorat za socijalno staranje i dječju zaštitu* u okviru koga se nalaze: *Direkcija za socijalnu i dječju zaštitu i nadzor i Direkcija za zaštitu rizičnih grupa*. U Direktoratu za socijalno staranje i dječju zaštitu vrše se poslovi koji se odnose na: zaštitu porodice, pojedinca, djece u riziku i lica u stanju socijalne potrebe, odnosno socijalne isključenosti a posebno na nesposobne za rad i materijalno neobezbijedjene, djecu bez roditeljskog staranja, djecu sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, zlostavljanu i zanemarenu djecu, djecu sa poremećajem u ponašanju, lica sa invaliditetom, stara lica, lica i porodice kojima je usljed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite kao i izbjegla i interno raseljena lica; kreiranje strateških dokumenata koji su od interesa za zaštitu pojedinih vulnerabilnih kategorija stanovništva; praćenje primjene usvojenih dokumenata; drugostepeni upravni postupak u oblasti socijalne i dječje zaštite i porodičnih odnosa; poslove iz oblasti analitike, planiranja i pripreme analiza, informacija i izvještaja o finansijskim tokovima koji služe kao osnova u izradi projekcije potrebnih sredstava za finansiranje godišnjih potreba i obaveza i investicionih ulaganja u oblastima socijalne i dječje zaštite; izradu izvještaja i statistika o korišćenju sredstava iz oblasti socijalne i dječje zaštite i njihovo generisanje unutrašnjim i spoljnim entitetima; programiranje i monitoring prioriteta/mjera koji je vezan za socijalnu inkluziju, u okviru Operativnog programa IPA IV komponente razvoj ljudskih resursa, ostvarivanje saradnje sa NVO i organima lokalne samouprave.

U Direkciji za socijalnu i dječju zaštitu i nadzor vrše se poslovi koji se odnose na: pripremu nacrtu i predloga zakona, podzakonskih akata i drugih propisa iz oblasti socijalne i dječje zaštite; pripremu odgovarajućih informacija, analiza i programa; davanje stručnih mišljenja u vezi primjene zakona i drugih propisa iz ove oblasti; saradnju sa lokalnom samoupravom i nevladinim organizacijama; ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje porodice; smještaj u drugu porodicu; pomoć u vaspitanju i obrazovanju djece i mladih sa posebnim potrebama; ostvarivanje prava na ličnu invalidninu, njegu i pomoć drugog lica kojima je priznat status izbjeglice, opremu za novorođeno dijete, dodatak za djecu; odmor i rekreaciju djece; ostvarivanje prava u oblasti porodičnih odnosa; rješavanje u drugostepenom upravnom postupku iz oblasti socijalne i dječje zaštite; vodjenje postupka o ispunjavanju uslova za obavljanje djelatnosti javnih i privatnih ustanova za ovu oblast i obavljanje socijalne i dječje zaštite kao preduzetničke djelatnosti; dodjelu koncesija u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti; poslove iz oblasti analitike, planiranja i pripreme analiza, informacija i izvještaje o finansijskim tokovima u oblasti socijalne i dječje zaštite; saradnju sa NVO i organima lokalne samouprave; izradu analiza, izvještaja i informacija iz oblasti socijalne i dječje zaštite.

U Direkciji za zaštitu rizičnih grupa vrše se poslovi koji se odnose na: pripremu propisa i drugih akata u ovoj oblasti; pripremu analiza, informacija izvještaja i stručnih mišljenja u vezi stanja i primjene propisa iz ove oblasti; praćenje stanja u oblasti zaštite djece bez roditeljskog staranja i zlostavljene i zanemarene djece, invalida i djece sa posebnim potrebama, djece sa poremećajima u ponašanju, starih lica, raseljenih i izbjeglih lica i RAE; trgovinu djecom i ljudima; bolesti zavisnosti; vođenje evidencije potencijalnih usvojlaca i djece podobne za usvojenje; programiranje i monitoring prioriteta/mjera koji

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

je vezan za socijalnu inkluziju, u okviru Operativnog programa IPA IV komponente razvoj ljudskih resursa, ostvarivanje saradnje sa NVO i organima lokalne samouprave; izradu analiza, izvještaja i informacija iz oblasti zaštite rizičnih grupa.

Pored ovog ministarstva, posebno važnu ulogu imaju i Ministarstvo prosvjete i sporta i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, ali i ostala ministarstva u svom domenu.

Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT

Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT je nadležno tijelo za proizvodnju zvanične statistike. U okviru rada Sektora socijalnih statistika i demografije, konkretno Odsjeka statistike tržišta rada, uslova života, socijalne usluge i potrošnje domaćinstava rade se istraživanja iz oblasti socijalne zaštite i prikupljaju se informacije o korisnicima usluga koji su u stanju socijalne potrebe. Prate se centri za socijalni rad, ustanove socijalne zaštite, korisnici socijalne zaštite (maloljetni i punoljetni). Podaci o centrima za socijalni rad prikupljaju se statističkim izvještajima dobijenih od centara za socijalni rad, dok se podaci o ustanovama za socijalnu zaštitu prikupljaju statističkim izvještajima dobijenih od ustanova za socijalnu zaštitu djece, omladine i odraslih lica. Ovi podaci su rezultat redovnih statističkih istraživanja koja se sprovode u dvogodišnjoj periodici. Pored ovih prikupljaju se i podaci o korisnicima socijalne zaštite koji se dobijaju na osnovu redovnih statističkih istraživanja centara za socijalni rad koja se sprovode svake godine.

USTANOVE SOCIJALNE ZAŠTITE NA NACIONALNOM NIVOU

Ustanove za odrasla i stara lica obezbjeđuju privremeni ili trajni smještaj, ishranu, njegu i zdravstvenu zaštitu odraslim i ostarjelim licima koja su bez sredstava za život, bez porodičnog staranja, ometene u psihičkom ili fizičkom razvoju, i usljed toga nesposobna za samostalan život, a i bez uslova da im se odgovarajuća njega i pomoć obezbijedi u sostvenoj porodici.

Ustanove za djecu i mlade (ustanove za djecu i mlade lišenu roditeljskog staranja, ustanove za djecu i mlade ometenu u psihičkom i fizičkom razvoju, ustanove za djecu i mlade sa poremećajima u ponašanju) obezbjeđuju privremeno ili trajno zbrinjavanje, ishranu, zdravstvenu zaštitu, vaspitanje, obrazovanje i stručno osposobljavanje djece i mladih kojima je potreban ovakav oblik zaštite.

LOKALNE STRATEGIJE, AKCIONI PLANovi, ODLUKE U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE

Osim ovog Strateškog plana razvoja Opštine Plav za period 2012. do 2017. god. koji u jednom dijelu obuhvata i oblast socijalne zaštite, ne postoje druga strateška dokumenta od značaja za razvoj usluga socijalne zaštite.

Takođe, opština nema usvojenu Odluku o oblicima socijalne i dječije zaštite, što bi bilo od značaja za pružanje ovih usluga na loklanom nivou.

INSTITUCIJE NA LOKALNOM NIVOU I ANALIZA STANJA

Opština Plav – Sekretarijat za opštu upravu i društvene djelatnosti

Nadležnosti lokalne samouprave u oblasti socijalne i dječje zaštite definisane su Zakonom o lokalnoj samoupravi, Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Statutom Opštine.

Sekretarijat za opštu upravu i društvene djelatnosti vrši poslove uprave koji se odnose na:

- vođenje matičnih knjiga vjenčanih i izdavanje izvoda i uvjerenja iz istih; zaključenje braka i druge poslove iz oblasti ličnih stanja građana;
- poslove ovjere prepisa, potpisa i rukopisa;
- vođenje i ažuriranje biračkog spiska, administrativno tehničke poslove za sprovođenje izbora, referendumata i uvođenja samodoprinosata;
- vođenje postupka izdavanja radnih knjižica i upisa kvalifikacije; vođenje drugih evidencija o stanovništvu u skladu sa posebnim zakonom;
- stručne i administrativne poslove u vezi sa izradom i upotrebom pečata Opštine i njenih organa i upotrebom simbola;
- vođenje prekršajnog postupka, u skladu sa zakonom;
- socijalnu i dječiju zaštitu: pomoć starim i invalidnim licima, boračko- invalidska zaštita i zaštita civilnih invalida rata, dječija zaštita i pomoć i zaštita raseljenih lica;
- praćenje i učestvovanje u obezbjeđivanju uslova za ostvarivanje i unapređenje primarne zdravstvene zaštite;
- prevenciju i suzbijanje narkomanije;
- razvoj i unapređenje kulture;
- razvoj i unapređenje obrazovanja;
- razvoj i unapređenje javnog informisanja i izdavačke djelatnosti;
- saradnju sa nevladinim organizacijama i unapređenju nevladinog sektora;
- unapređenju rodne ravnopravnosti;
- stvaranje uslova za razvoj i unapređenje sporta i fizičke kulture;
- utvrđenje i sprovođenje omladinske politike; staranje o unapređenju života mladih, učestvovanje u izradi lokalnih akcionih planova i opštinskih propisa za mlade koji se odnose na: obrazovanje, zapošljavanje, učešće mladih u životu društva, zdravlje, informisanost i mobilnost, slobodno vrijeme, ljudska prava, kulturu, porodicu;
- vršenje poslova upravnog nadzora u ovim oblastima; davanje mišljenja i pripremu predloga akta o davanju saglasnosti na Statut i Program rada javnih ustanova i preduzeća;
- staranje o usklađenosti propisa i drugih akata u postupku pripreme sa zakonom i drugim propisima i pružanje stručne pomoći organima u postupku pripreme propisa i drugih akata; davanje mišljenja na nacрте zakona i drugih propisa koji se dostavljaju na izjašnjavanje Opštini;
- pružanje pravne pomoći građanima u ostvarivanju pravnih interesa kod nadležnih organa;
- praćenje i sprovođenje Zakona o lokalnoj samoupravi i drugih propisa koji se odnose na pravni status lokalnih službenika i namještenika; sprovođenje javnog i internog oglasa i konkursa za organe lokalne uprave i službe; vođenje centralne kadrovske evidencije; obuka i usavršavanje službenika i namještenika i dr.

- stručne i administrativne poslove za osnivanje i rad Mjesnih zajednica i Mjesnih centara;
- pripremu odluka i drugih dokumenata iz svoje nadležnosti koji se usvajaju u Skupštini Opštine i koje donosi predsjednik Opštine; pripremu stručnih mišljenja i izjašnjenja po inicijativama za ocjenjivanje ustavnosti i zakonitosti opštinskih propisa i autentičnih tumačenja opštinskih propisa, uz konsultovanje glavnog administratora; vršenje i drugih poslova iz nadležnosti Sekretarijata, u skladu sa zakonom.

Tokom 2013. Godine Opština je u saradnji sa Biroom rada Opštine Plav i opštinskom organizacijom Crvenog krsta realizovala geronto- program.

JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD OPŠTINA PLAV

Centar za socijalni rad Svoje nadležnosti sprovodi u okvirima Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti (Sl. list RCG 27/13), Porodičnog zakona (Sl. list RCG 17/07), Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (Sl. list RCG br.46/10), Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici, Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (Sl. list RCG br. 64/11) i drugim zakonima iz oblasti socijalne i dječije zaštite kao i strategijama i akcionim planovima kako na nacionalnom nivou tako i na lokalnom nivou.

Prava iz dječije i socijalne zaštite i obavljanje djelatnosti socijalne i dječije zaštite ostvaruju se pod uslovom i na način propisan Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti.

Cilj socijalne i dječije zaštite je obezbjeđenje zaštite porodice, pojedinca, djece u riziku i lica u stanju socijalne potrebe. U ostvarivanju ovih ciljeva posebno se štite :

- nesposobni za rad i mater.neobezbijeđeni
- djeca bez roditeljskog staranja
- djeca sa smetnjama u razvoju
- zlostavljena i zanemarena djeca
- djeca sa poremećajem u ponašanju
- lica sa invaliditetom
- stara lica
- lica i porodice kojima je usled posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik zaštite.

Centar za socijalni rad ima zadatak da sprovodi preventivne aktivnosti, dijagnostičke tretmane, tretman i savjetodavni-terapiski rad.

Shodno odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, a u skladu sa Strategijom o zaštiti od nasilja u porodici i Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici koji definiše procedure i institucionalnu saradnju u vezi s porodičnim nasiljem i nasiljem nad ženama, Ministarstvo rada i socijalnog staranja je iniciralo formiranje multidisciplinarnog tima i i Plavu.

Imajući u vidu složenost problema porodičnog nasilja koji se ne može rješavati samo unutar jedne profesije/stuke, već isključivo efikasnom međusektorskom saradnjom različitih tijela i organizacija koje ponaosob imaju specifičnu kompetentnost i odgovornost, formiranje MT je je bilo od izuzetnog značaja. Sam sistem rada timova

uspostavlja i jača multisektorsku saradnju istovremeno obezbjeđujući mogućnost blagovremene i efikasne intervencije.⁴

Tabela: Struktura multidisciplinarnih timova po gradovima:

Struktura	Plav
<i>Centar za socijalni rad</i>	4
<i>Uprava policije</i>	1
<i>Osnovni sud</i>	1
<i>Osnovno državno tužilaštvo</i>	0
<i>Područni organ za prekršaje</i>	0
<i>Ministarstvo prosvjete</i>	0
<i>Osnovna Škola</i>	3
<i>Srednja škola</i>	1
<i>JPU</i>	0
<i>Dom zdravlja</i>	1
<i>Opšta bolnica</i>	0
<i>Zavod za hitnu medicinsku pomoć</i>	1
<i>NVO</i>	1
<i>Opština</i>	1
Ukupno	14

ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE: BIRO RADA BERANE

Nadležnosti i postojeći programi za socijalno ugrožene kategorije

Biro rada Plav u okviru svojih nadležnosti i postojećih programa za socijalno ugrožene kategorije (dugoročno nezaposlena lica, lica u sukobu sa zakonom, mladi u riziku) realizuje programe APZ (aktivne politike zapošljavanja) i to: prekvalifikacije, dokvalifikacije, stručna osposobljavanja, sticanje posebnih znanja, sezonsko zapošljavanja, javni radovi, novčana naknada, procjena stepena invaliditeta i stimulisanje poslodavaca za zapošljavanje tih kategorija nezaposlenih lica uz plaćanje subvencija od strane ZZZ CG i uključivanje u programe profesionalne rehabilitacije.

Jedna od veoma korisnih mjera imajući u vidu socijalnu inkluziju su **javni radovi**. Oni predstavljaju važan instrument države kojim se ublažavaju posljedice otvorene nezaposlenosti i jedan je od uspješnijih programa aktivne politike zapošljavanja. Javni radovi su lokalni ili državni programi zapošljavanja, koji se organizuju zbog sprovođenja programa socijalne zaštite, obrazovnih, kulturnih programa, programa za zaštitu prirode, komunalnih i drugih programa, koji se temelje na društveno korisnom, neprofitnom radu. Programi javnih radova podstiču otvaranje novih radnih mjesta i podizanje radnih potencijala, nivoa znanja i vještina nezaposlenih lica, a istovremeno pomažu razvoj lokalnih samouprava.

⁴ "Institucionalni mehanizmi zaštite od nasilja u porodici i njihova primjena u Crnoj Gori", SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica

Asistenti u nastavi – važna karika inkluzije: Prepoznajući značaj doprinosa razvoju inkluzivnog obrazovanja Zavod je kroz javni rad “Asistenti u nastavi “ podržao ovaj model obrazovanja. Asistenti u nastavi daju doprinos unapređenju kvaliteta inkluzivnog obrazovanja i omogućavaju da škola obezbijedi dobru edukaciju svim učesnicima, nezavisno od njihovih različitih mogućnosti. Asistentova uloga je da pruži tehničku pomoć djetetu sa posebnim obrazovnim potrebama, nastavniku i čitavom razredu, zavisno od potrebe u datom trenutku.

Personalna asistencija – socijalni servis: Personalnom asistencijom kao programom socijalne podrške pruža se podrška i pomoć u osposobljavanju za aktivnosti svakodnevnog života u kući i u specijalizovanim ustanovama djeci i omladini sa smetnjama u razvoju, socijalno isključenoj djeci, kao i njihovim porodicama.

Njega starih lica: Ovaj rad se realizuje već osam godina i predstavlja alternativni vid zbrinjavanja starih, socijalno ugroženih lica, angažovanjem gerontodomaćica obučениh za pružanje socijalno psihološke podrške i pomoć ovoj kategoriji lica.

Radionice namijenjene licima sa invaliditetom: Kontinuirano, u saradnji sa socijalnim partnerima, realizuju se radionice za izradu novogodišnjih, osmomartovskih čestitki I ukrasa, suvenira I drugih jednostavnih ukrasnih predmeta I nakita kojima se lica sa invaliditetom.

Kada se govori o javnim radovima tokom 2013. godine u Plav slika je sljedeća:

Biro rada	Učesnici javnih radova	Neka bude čisto	Asistencija u nastavi	Asistencija u kući, centru, udruženju	Njega starih lica	Ostali socio - ekonomski programi javnih radova socijalne zaštite
Plav	23	3	0	2	3	15

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA NA LOKALNOM NIVOU KAO PRUŽAOCI USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE

Prema podacima koji se mogu naći u istraživanju “Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori” koje je sproveo Institut Alternativa“ od vaninstitucionalnih oblika zaštite Opština jetokom 2013.godine u saradnji sa Biroom rada Opštine i opštinskom organizacijom Crvenog krsta realizovala geronto-program. Broj korisnika ove usluge je smanjen sa 40 na 35.

U istraživanju se navodi na “nije mapirana nijedna usluga niti pružalac koji se bave problemima mladih iako ima najveći udio populacije od 15 do 19 godina. Nedostaju usluge koje se bave prevencijom maloljetničke delinkvencije za koju je u izvještaju Centra za socijalni rad konstatovan porast. Za osobe sa invaliditetom su dostupne jedino usluge međuopštinskih organizacija gluhih i slijepih sa sjedištem u Beranama, ali nije mapirana nijedna usluga koja se u izvještajnom perisou pružala ovoj ciljnoj grupi u Plavu.

Pregledom odluka Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i konsultovanjem baze podataka UNDP-a, u Opštini je dostupno svega 7 usluga koje

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

pruža 4 pružalaca. Prema rezultatima istraživanja, usluge je u izvještajnom periodu koristilo 108 korisnika.

Razvoj usluga socijalne zaštite je usmjeren prioritetno na djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju. Za ovu ciljnu grupu razvijene su usluge savjetovanja i terapije koju pruža jedna nevladina organizacija, dnevni boravak koju pruža Dnevni centar "Lipa" i asistencija u učenju kao podrška inkluzivnom obrazovanju koju pruža opštinska organizacija Crvenog krsta. Broj djece i mladih sa smetnjama u razvoju u Opštini Plav je oko 300, dok rezultati istraživanja ukazuju da je u izvještajnom periodu bilo 33 korisnika usluga.

Druge ciljne grupe su stari i žrtve nasilja. Usluge za stare preko 65 godina pruža Crveni krst u saradnji sa Opštinom preko lokalnog javnog rada. Usluga se odnosi na pomoć u kući za oko 35 korisnika. Crveni krst sprovodi i program "Briga o starima" kroz koji pruža uslugu pomoći u kući za 30 korisnika.

Jedna nevladina organizacija (SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja - Plav) pruža usluge žrtavama porodičnog nasilja u vidu SOS telefona i psihosocijalne podrške porodicama koje se suočavaju sa problemom alkoholizma i nasilja u porodici. Učesnici su kao osnovne prepreke za razvoj socijalnih servisa naveli nedostatak saradnje i nepovjerenje lokalne zajednice u njihov rad, ali i nedovoljnu funansijsku podršku u cijju obezbjeđenja održivih socijalnih servisa."

Tabela: Lista usluga Opština Plav⁵:

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Podtip	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca sa smetnjama u razvoju	socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	savjetovanje i terapija	Rehabilitacija i resocijalizacija djece sa posebnim potrebama, Servis podrške djeci sa smetnjama u razvoju u Opštini Plav	Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju
Porodice u riziku	socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	savjetovanje i terapija	Podrška porodicama sa problemom alkoholizma I nasilja u porodici	Udruženje žena i majki "Help"- SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Plav
Žene i djeca žrtve porodičnog nasilja	socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon	SOS telefon	Udruženje žena i majki "Help"
Djeca sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni boravak za djecu sa posebnim potrebama	Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju
Djeca sa smetnjama u razvoju	socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Asistencija u učenju	/	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad Njega starih lica	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Briga o starima	Crveni krst

⁵ Tabela preuzeta iz istraživanja "Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori", Institut Alternativa

SWOT analiza lokalne samouprave imajući u vidu obezbjeđivanje usluga socijalne zaštite:

SNAGE (RESURSI KAPACITETI SA KOJIMA SE RASPOLAŽE) 1. Zemljište 2. Objekti 3. Kancelarije 4. Ljudski resursi (kapaciteti)	SLABOSTI (ŠTA NAM NEDOSTAJE U RESURSIMA I KAPACITETIMA) 1. Nedostatak finansijskih sredstava 2. Nedovoljna angažovanost za rješavanje određenih problema
PRILIKE (MOGUĆNOSTI) (MOGUĆNOSTI U OKRUŽENJU KOJE MOŽEMO ISKORISTITI) 1. Saradnja i povezivanje sa dijasporom 2. Koordinacija između humanitarnih organizacija i ciljnih grupa 3. Izrada projekata za EU - fondove	PREPREKE (RIZICI KOJI MOGU UGROZITI VAŠE NAMJERE) 1. Smanjenje broja zaposlenih

PROCJENA BROJA KORISNIKA I POTENCIJALNIH KORISNIKA SOCIJALNIH SERVISIA

Prema podacima popisa stanovništva iz 2011. godine opština u Plav živi 13 108 stanovnika, od čega 6 664 (50.84%) muškaraca i 6 444 (49.16%) žena. Po broju stanovnika, Plav čini 2.11% ukupnog stanovništva Crne Gore, tj. petnaestu opštinu po broju stanovnika.

U gradskom/urbanom dijelu Opštine živi 41.12% stanovnika (ukupno 5390), dok blago veći dio 58.88% tj. njih 7 718 živi van gradske sredine.⁶ Kada je u pitanju starosna struktura, po popisu iz 2011. godine, prosječna starost stanovništva u Plav je 36 godina (35 muškarci a 37 žene).

Popisom stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine, po prvi put su se prikupljali podaci o postojanju **smetnji u obavljanju svakodnevnih aktivnosti**⁷. Lica koja imaju smetnje pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti su lica koja imaju praktična ograničenja u

⁶ MONSTAT, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011.god. „Stanovništvo Crne Gore prema polu, tipu naselja, nacionalnoj, odnosno etničkoj pripadnosti, vjeroispovijesti i maternjem jeziku po opštinama u Crnoj Gori”

⁷ «Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine, Stanovništvo koje ima smetnje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, po opštinama u Crnoj Gori.»

izvođenju ili učestvovanju u različitim aktivnostima. Ova grupa uključuje lica koja doživljavaju ograničenja u osnovnim funkcionalnim aktivnostima, kao što su hod, sluh, vid itd, čak i ako je ograničenje bilo poboljšano upotrebom pomagala ili uz podršku okoline.

U opštini Plav, prema istraživanju MONSTAT-a, postoji **968 lica** koja su navela da imaju **smetnje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti**⁸, što je **7.4%** ukupnog stanovništva i znatno manje od procenta na nacionalnom nivou koji iznosi 11%.

Pri prikupljanju podataka o vrsti smetnje, bilo je moguće dati više odgovora jer lice može da ima više od jedne vrste smetnji pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Prema vrstama smetnji u odnosu na ukupno stanovništvo, u Plavu:

- 514 tj. 3.9% ima smetnje sa kretanjem,
- 134 tj. 1.0% sa sluhom,
- 200 tj. 1.5% sa vidom,
- 98 tj. 0.7% sa pamćenjem, koncentracijom ili sporazumjevanjem,
- 304 tj. 2.3% ima ostale teškoće.

Ako govorimo o starosnoj strukturi stanovništva koje ima smetnje pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti onda je slika sljedeća:

Ukupan broj	Ispod 15 godina	Od 15 do 29 godina	Od 30 do 49 godina	Od 50 do 64 godine	Od 65 do 84 godine	Od 85 i više godina	Nepoznato
968	13	31	145	240	482	56	1

Iz date tabele se može primjetiti da je najveći broj osoba koje imaju smetnje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, njih **778 u starosnoj grupi od 50 i više godina**, od čega **538 osoba starosti od 65 i više godina**, što stavlja ovu ciljnu grupu među prioritetne kada govorimo o definisanju prioritetnih grupa i broja potencijalnih korisnika za oblast pružanja socijalnih usluga u samoj opštini.

PRIORITETNE CILJNE GRUPE

U skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti u ostvarivanju ciljeva socijalne i dječije zaštite, posebno se štite:

1) dijete:

- bez roditeljskog staranja;
- čiji roditelj ni je u stanju da se o njemu stara;
- sa smetnjama i teškocama u razvoju;
- u sukobu sa zakonom;
- koje zlorabljava alkohol, drogu ili druga opojna sredstva;
- koje je žrtva zlostavljanja, zanemari vanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva;
- žrtva trgovine ljudima;

⁸ ZAVOD ZA STATISTIKU, MONSTAT, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

- kojem roditelji nijesu saglasni oko načina vršenja roditeljskog prava;
- koje se zatekne van mjesta prebivališta bez nadzora roditelja, usvojioca ili staratelja;
- trudnica bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;
- samohrani roditelj sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;
- kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.

2) odraslo i staro lice:

- sa invaliditetom;
- koje zloupotrebljava alkohol, drogu ili druga opojna sredstva;
- koje je žrtva zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i nasilja u porodici ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva;
- žrtva trgovine ljudima;
- koje je beskućnik;
- trudnica bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;
- samohrani roditelj sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;
- kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.”

U skladu sa analizom stanja na lokalnom nivou i prepoznatim ciljnim grupama koje se posebno štite Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti, te preporukama iz Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite (2013-2017.god) definisane su prioritetne ciljne grupe u opštini Plav i to su:

- ❖ **Stara i nemoćna lica,**
- ❖ **Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju,**
- ❖ **Žrtve nasilja,**
- ❖ **Djeca i mladi u sukobu sa zakonom.**

Definisanje prioritetnih ciljnih grupa radilo se na osnovu izabranih kriterijuma:

- stepena ugroženosti/ranjivosti ciljne grupe – što se dosta vezuje za siromaštvo ali i ostale parametre koji dovode do isključenosti,
- brojnosti ciljne grupe,
- koliko sistemska akcija doprinosi širenju mreže postojećih i ustanovljavanju novih socijalnih usluga,
- strukturi potreba ciljne grupe,
- lokalnih kapaciteta i raspoloživih resursa – itj. procjene lokalnih kapaciteta da se odgovori na potrebe,
- nivoa zadovoljavanja potreba – efikasnost i aktivnosti,
- usklađenosti potencijalnih usluga sa prioritetima nacionalnih i drugih lokalnih strategija (sa posebnim osvrtom na strategiju za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti) .

Najizrazitiji problemi sa kojima se prioritetne ciljne grupe u opštini Plav sreću i koji otežavaju ili onemogućavaju njihovu bolju socijalnu inkluziju su sljedeći.

1. Stara i nemoćna lica

- Problemi kretanja i uključenosti u socijalni život
- Veliki broj starih nemoćnih lica koja žive sama
- Veliki broj starih nemoćnih lica živi u ruralnom dijelu opštine
- Bolest i neadekvatna zdravstvena zaštita
- Problem obavljanja kućnih poslova

2. Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju

- Otežano kretanje, komunikacija, rasuđivanje...
- Problem uključivanja u socijalni život
- Problem u obrazovanju
- Problem u prilagođavanju
- Problem prihvatanja od sredine

2. Žrtve nasilja

- Zlostavljanje
- Predrasude koje se gaje prema žrtavma nasilja
- Ne nailaze na razumijevanje ljudi i institucija
- Nezainteresovanost državnih i lokalnih institucija
- Fizičke i psihičke povrede koje doživljavaju

3. Djeca i mladi u sukobu sa zakonom

- Loš socijalni i ekonomski život
- Problem u komunikaciji
- Problemi zavisnosti (alkohol, duvan, droga)
- Nepostojanje savjetodavnih službi
- Problem neprihvatanja okoline.

PREDNOSTI I NEDOSTACI POSTOJEĆIH USLUGA ZA OVE KATEGORIJE

1. Stara nemoćna lica

Postojeći servis	Ko ih sprovodi	Prednosti usluge	Nedostaci usluga
Udruženje penzionera koje omogućava socijalne usluge i materijalnu pomoć i olakšice: -Ljetnji i zimski odmor Zimnica na rate Krediti bez kamate	PIO	Direktan kontakt sa korisnicima Postojanje spiskova potencijalnih i treniutnih korisnika usluga	Ovim uslugama nisu obuhvaćena sva stara lica Usluge nisu povoljne u odnosu na visinu penzija
Geranto domaćice	Crveni krst CG Opština Plav Biro rada Plav	Praktičnu pomoć najugroženijima	Nemaju kontinuitet Nisu svi obuhvaćeni
Crveni krst - Plav	Crveni krst CG	Pomoć u	Neredovno se

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

	Opština Plav	namirnicama	sprovode akcije Nisu svi obuhvaćeni
--	--------------	-------------	--

2. Djeca sa posebnim potrebama

Postojeći servis	Ko ih sprovodi	Prednosti usluge	Nedostaci usluga
Dnevni centar – Lipa	Opština Plav, Ministarstvo rada i socijalnog staranja	Obrazovanje Druženje Medicinske usluge Zajedničke ekskurzije	Specijalne usluge Fizioterapeut Bolja povezanost sa drugim centrima u okruženju
Socio-edukativne usluge	NVO „Help“	Zajednička druženja na teritoriji naše opštine Igraonica	Nedovoljni i neadekvatni prostori Nedostatak finansija u NVO –sektoru Manjak NVO koje se bave ovim problemom
Medicinske usluge	Dom zdravlja Plav	Pristupačne	Nedostatak opreme

3. Žrtve nasilja

Postojeći servis	Ko ih sprovodi	Prednosti usluge	Nedostaci usluga
Zaštita trenutna Procesuiranje slučaja	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Dostupnost	Spora i kasna intevencija
SOS telefon i psihosocijalna podrška	NVO SOS	Dostupnost	Nemaju adekvatnu prostoriju i smještaj za žene
Terapijske usluge	Dom zdravlja	Dostupnost	Neprofesionalan pristup prema žrtvama nasilja
Savjetodavno-terapijske usluge	Centar za socijalni rad i Multidisciplinarni tim		Materijalna sredstva

4. Djeca i mladi u sukobu sa zakonom

Postojeći servis	Ko ih sprovodi	Prednosti usluge	Nedostaci usluga
Socio-edukativne usluge	Obrazovne ustanove	Direktan kontakt sa djecom i mladima kroz edukacija na temu: Narkomanija i posljedice	Nekontinuirana aktivnost (jednom godišnje) Nije obuhvaćena sva omladina

VIZIJA PLANA

Vizija:

Opština Plav obezbjeđuje ostvarenje socijalnih prava svim svojim građanima i građankama.

CILJEVI

Strateški cilj:

Unapređenje socijalne inkluzije ranjivih grupa i svih lica u stanju socijalne potrebe, naročito starih i nemoćnih lica, djece i mladih sa smetnjama i teškoćama u razvlju, žrtvama nasilja i djeci i mladima u sukobu sa zakonom.

Specifični ciljevi:

1. Povećan kvalitet i dostupnost usluga socijalne zaštite za sva socijalno ugrožena stara lica.
2. Obezbiježeni svi neophodni servisi socijalne zaštite djeci i mladima sa smetnjama i teškoćama u razvoju.
3. Podrška i osnaživanja žrtava nasilja za izlazak iz situacije nasilja kroz obezbijedivanje neophodnih servisa socijalne zaštite.
4. Obezbiježeni adekvatni servisi podrške djeci i mladima u sukobu sa zakonom.

OPERATIVNI – AKCIONI PLAN

1. STARA LICA

3. Specifični cilj: Povećan kvalitet i dostupnost usluga socijalne zaštite za sva socijalno ugrožena stara lica.

Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
1.1. Donošena Odluka o oblicima usluga socijalne i dječije zaštite na lokalnom nivou.	- Usvojena odluka i definisani oblici usluga socijalne i dječije zaštite na lokalnom nivou.	Lokalna samouprava	2014.god	NA
1.2. Obezbjeđivanje usluge geronto-domaćica za sva socijalno ugrožena stara lica sa teritorije opštine Plav.	- Broj angažovanih geronto domaćica. - Broj korisnika/ca usluga. - Ocjena kvaliteta usluge od strane korisnika/ca.	Lokalna samouprava, Biro rada	2014 – 2018. god.	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.
1.3. Otvoren Dnevni boravak za stare.	- Uspostavljen servis dnevnog boravka za stare. - Postoji program rada. - Broj korisnika/ca servisa na god. nivou. - Ocjena kvaliteta usluge od strane korisnika/ca.	Organizacije civilnog društva koje rade sa starima, Udruženje penzionera, lokalna samouprava.	2014 – 2018. god.	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.
1.4. Obezbijeđena usluga „Pomoć u kući“ za sva	- Broj korisnika/ca	CSR, Crveni krst,	2014 – 2018.	Lokalna samouprava,

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

nemoćna stara lica.	usluga na godišnjem nivou. - Ocjena kvaliteta usluge od strane korisnika/ca.	organizacije civilnog društva, lokalna samouprava	god.	donatori, državni budžet, biznis sektor.
1.5. Obezijeđena usluga mobilnog tima za pomoć starim licima sa seoskog područja i starim samohranim licima.	- Broj članova/ica tima (broj plaćenog osoblja i broj volontera). - Broj korisnika/ca usluga na godišnjem nivou.	CSR, Crveni krst, organizacije civilnog društva, lokalna samouprava	2015 – 2018. god	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.

2. DJECA I MLADI SA SMETNJAMA I TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

2. Specifični cilj: Obezbijeđeni svi neophodni servisi socijalne zaštite djeci i mladima sa smetnjama i teškoćama u razvoju.				
Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
2.1. Povećan broj usluga i korisnika usluga Dnevnog centra za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju „LIPA“.	- Broj zaposlenih osoba na pružanju servisa. - Broj korisnika servisa. - Ocjena kvaliteta usluge od strane korisnika/ca.	Dnevni centar „Lipa“, lokalna samouprava	2014 – 2018. god.	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.
2.2. Otvaranje Savjetovaništa za roditelje djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju.	- Otvoreno savjetovanište. - Broj roditelja i djece koji su korisnici servisa. - Ocjena kvaliteta usluge od strane korisnika/ca.	Lokalna samouprava u saradnji sa organizacijama civilnog društva i CSR i Biroom rada	2014 – 2018. god.	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.
2.3. Obezbijeđena dostupnost svih servisa	- Broj servisa soc.zaštite	Lokalna	2014 – 2018.	Lokalna samouprava,

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

socijalne zaštite i prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za kretanje lica sa invaliditetom.	za OSI sa prilagođenim pristupom i načinom obezbjeđivanja informacija.	samouprava u saradnji sa organizacijama civilnog društva	god.	donatori, državni budžet, biznis sektor.
2.4.Obezbjeđivanje socio-edukativnih usluga za mlade osobe sa invaliditetom sa ciljem njihove bolje društvene integracije i radnog osposobljavanja.	- Broj socio-edukativnih usluga za mlade OSI. - Broj korisnika/ca usluga. - Ocjena kvaliteta usluge od strane korisnika/ca.	Lokalna samouprava u saradnji sa organizacijama civilnog društva i CSR i Biroom rada	2014 – 2018. god.	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.

3. ŽRTVE NASILJA

3. Specifični cilj: Podrška i osnaživanja žrtava nasilja za izlazak iz situacije nasilja kroz obezbjeđivanje neophodnih servisa socijalne zaštite.				
Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
3.1. Obezbjeđivanje kontinuiranih savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga za žrtve nasilja i podrška organizacijama civilnog društva pružiocima ovih usluga.	- Vrste savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga koje se obezbjeđuju za žrtve nasilja na lokalnom nivou. - Broj pružalaca usluga. - Broj podržanih programa usluga od strane lokalne samouprave i sa državnog nivoa.	Organizacije civilnog društva, multidisciplinarni tim, lokalna samouprava.	2014 – 2018. god	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije / razvoj usluga socijalne zaštite - Plav

	- Broj zaposlelih i volontera na pružanju ovih usluga. - Broj korisnika/ca na godišnjem nivou.			
3.2. Obezbjedena besplatna pravna pomoć za sve žrtve nasilja, nezavisno od njihovog ekonomskog statusa i vrste nasilja koju trpe ⁹ .	- Broj pružalaca usluge besplatne pravne pomoći nezavisno od ekonomskog statusa potražioca. - Broj korisnika/ca na godišnjem nivou.	Lokalna samouprava, Sud, organizacije civilnog društva.	2014 – 2018. god	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.
3.4. Obezbjedena usluga skloništa za žene i djecu žrtve nasilja: otvaranje Skloništa u opštini Plav ili potpisan ugovor ili memorandum o saradnji između lokalne samouprave Plav i Skloništa iz geografski najbližeg grada.	- Broj žena i djeca korisnika usluge. - Broj angažovanih zaposlenih i volontera/ki.	CSR, lokalna samouprava	2014 – 2018. god	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.
3.5. Obezbjedena kontinuirana vaninstitucionalna usluga SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja u Plavu.	- Broj žena i djeca korisnika usluge. - Broj angažovanih zaposlenih i volontera/ki.	Organizacije civilnog društva u saradnji sa lokalnom samoupravom	2014 – 2018. god	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.
3.6. Uključivanje novih članova u sastav multidisciplinarnog tima za prevenciju nasilja nad ženama i nasilja u porodici i jačanje kapaciteta u oblasti usluga socijalne i dječije zaštite i obaveza propisanih Protokolom o postupanju, prevenciji i	- Broj i struktura članova/ca multidisciplinarnog tima. - Broj i vrsta obuka za	CSR, Multidisciplinarni tim	2014 – 2018. god	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.

⁹ Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći navodi: "Ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć u skladu sa ovim zakonom ne ograničava pružanje pravne pomoći od strane službi, nevladinih organizacija i drugih organizacija koje su obrazovane u skladu sa zakonom." (član 5)

zaštiti od nasilja u porodici.	članove tima. - Broj obrađenih predmeta.			
--------------------------------	---	--	--	--

4. DJECA I MLADI U SUKOBU SA ZAKONOM

5. Specifični cilj: Obezbiježeni adekvatni servisi podrške djeci i mladima u sukobu sa zakonom.

Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
5.1. Obezbiježene socijalno-edukativne usluge za roditelje djece i mladih u sukobu sa zakonom.	- Vrsta usluga koja im se obezbjeđuje. - Broj pružalaca usluga. - Broj zaposlenih i volontera. - Broj korisnika/ca na godišnjem nivou.	Obrazovne ustanove, organizacije civilnog društva	2015 – 2018. god	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.
5.2. Uspostavljen Klub za mlade sa servisom za psiho-socijalnu podršku djeci i mladima koji imaju lične probleme i iskazuju neprilagođeno ponašanje.	- Otvoren klub za mlade sa servisom za psiho-socijalnu podršku mladim punoljetnim osobama koje imaju lične probleme i iskazuju neprilagođeno ponašanje. - Urađen strateški plan Kluba za mlade za minimum 2 godine. - Broj zaposlenih i volontera. - Broj djece i mladih korisnika usluga.	Organizacije civilnog društva, Lokalna samouprava,	2015 – 2018. god	Lokalna samouprava, donatori, državni budžet, biznis sektor.

PLAN PRIKUPLJANJA SREDSTAVA

Lokalna samouprava će najprije donijeti Odluku o oblicima usluga socijalne i dječije zaštite na lokalnom nivou i na godišnjem nivou definisati prioritete i praviti detaljan plan prikupljanja sredstava za realizaciju datih mjera iz ovog Lokalnog plana.

Imajući u vidu da je sistem socijalne zaštite u Crnoj Gori državno koordinisan, država i lokalna samouprava imaju ključnu ulogu, kako u obezbjeđivanju resursa tako i iniciranju aktivnosti i obezbjeđivanju što je moguće podjednakih uslova za rad i razvoj kako neprofitnog (vladinog i nevladinog) sektora, tako i profitnog sektora u domenu sprovođenja socijalne politike, posebno pružanja socijalnih usluga.

Finansiranje usluga socijalne i dječije zaštite definisano je u važećem zakonu o soc. i dječijoj zaštiti u dijelu XIV (član 154), gdje se navodi:

- Sredstva za osnovna materijalna davanja i usluge socijalne i dječje zaštite obezbjeđuju se u budžetu države, u skladu sa ovim zakonom.
- Sredstva za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite obezbjeđuju se u budžetu države i budžetu opštine, kao i vršenjem djelatnosti pružalaca usluga, u skladu sa ovim zakonom.
- Sredstva za usluge socijalne i dječje zaštite obezbjeđuju se i putem učešća korisnika, odnosno njihovih srodnika koji su dužni da ih izdržavaju, donacija, poklona, zavještanja, legata, osnivanjem zadužbina i fondacija i dr., u skladu sa posebnim zakonom.
- U budžetu opštine mogu se obezbijediti sredstva za materijalna davanja u socijalnoj i dječjoj zaštiti propisana ovim zakonom i za usluge socijalne i dječje zaštite, kao što su: pomoć u kući, dnevni boravak, usluge narodne kuhinje, odmor i rekreaciju djece, stanovanje uz podršku, smještaj u prihvatilište – sklonište, stanovanje za socijalno ugrožena lica, u skladu sa zakonom i druge usluge u skladu sa svojim materijalnim mogućnostima.
- Ukoliko opštine nijesu u mogućnosti da obezbijede sredstva za usluge iz stava 4 ovog člana u njihovom finansiranju učestvovala država, u skladu sa članom 156 Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti.

U cilju izrade plana prikupljanja sredstava koje će se raditi na godišnjem nivou, Lokalna samouprava i tijelo koje koordiniše sprovođenje ovog Lokalnog plana, uzimaće u obzir sve mogućnosti: od vezivanja za opštinski budžet za neke od aktivnosti tj opredjeljivanja dijela godišnjeg budžeta za podršku socijalnim servisima, do korišćenja fondova sa nacionalnog nivoa, međunarodnih fondova, obezbjeđivanja sponzorstava od strane privatnih firmi i kompanija ili pak ostvarivanja partnerstava sa firmama/kompanijama koje imaju razvijene programe društveno-odgovornog poslovanja.

MOGUĆI IZVORI SREDSTAVA
• Opštinski budžet
• Državni budžet
• Fondovi EU putem podrške od strane kancelarije Delegacije EU u Crnoj Gori, IPA prekograničnih fondova
• Ambasade
• Sponzorstvo ili partnerstvo sa privatnim firmama i kompanijama
• Participacija korisnika usluga
• Individualni donatori – filantropi iz zemlje i inostranstva

PLAN PRAĆENJA SPROVOĐENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI

Imajući u vidu da je sistem socijalne zaštite u Crnoj Gori državno koordinisan, pored Ministarstva rada i socijalnog staranja, lokalna samouprava, odnosno organ lokalne uprave nadležan za oblast socijalne zaštite, ima ključnu ulogu.

U cilju praćenja sprovođenja ovog plana potrebno je osnovati **Radno tijelo za monitoring (praćenje uspješnosti realizacije) Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite u opštini Berane.**

Ovo radno tijelo **će na godišnjem nivou određivati prioritete i praviti detaljan plan za realizaciju datih mjera iz ovog Lokalnog plana.** U toku tog proces biće konsultovani relevantni predstavnici organizacija i institucija koje se bave pružanjem usluga socijalne i dječje zaštite, korisnic/ei usluga i građani/ke.

Evaluacija tj. procjena uspješnosti sprovođenja plana radiće se na godišnjem nivou u skladu sa dinamikom njegovog usvajanja.

Finalna evaluacija tj. procjena uspješnosti čitavog plana biće urađena na kraju cijelog ciklusa tj. po isteku samog plana (vremenski određenog perioda na koji je plan napravljen).

Internu evaluaciju uradiće predstavnici organa lokalne uprave nadležnog za oblast socijalne zaštite i *Radni tim za praćenje realizacije lokalnog plana socijalne inkluzije.*

Pored interne potrebno je uraditi i eksternu evaluaciju i nju će uraditi posebno angažovan evaluator/ka koji će predložiti metodologiju koja će uključiti sve relevantne aktere na lokalnom nivou (pružaoce servisa, korisnike, širu zajednicu). Preporuke iz ovog dijela ugradiće se u proces izrade novog lokalnog plana.

Čitav proces praćenja uspješnosti realizacije Lokalnog plana biće rađen u odnosu na indikatore tj. pokazatelje uspješnosti koji su definisani na nivou aktivnosti i nalaze se u sklopu tabele operativnog plana. Za tu svrhu može se razviti i poseban pravilnik sa formularima za praćenje sprovođenja i procjenu uspješnosti

PLAN KOMUNIKACIJE SA JAVNOŠĆU

Cilj komunikacije sa javnošću (PR-a) jeste: obezbijediti vidljivost samog Lokalnog plana za socijalnu uključenost i razvoj socijalnih usluga – servisa, informisati kako ciljne grupe obuhvaćene ovim dokumentom, tako i tijela koja će biti zadužena za njegovo sprovođenje o postojanju i ciljevima samog plana. Na godišnjem nivou, važno je obezbijediti i neposredno učešće građana/ki kroz javne rasprave i na taj način proces učiniti inkluzivnijim, sa ciljem da se upoznaju i sa rješenjima iz plana i da se čuje njihovo mišljenje i isto uvaži. Takođe, kroz internet komunikaciju sa građanima/kama, može se brže i efikasnije komunicirati sa širom javnošću i ostvariti neposredno učešće u procesu sprovođenja plana.

U cilju uspješne implementacije Lokalnog plana za socijalnu uključenost, predstavnici lokalne samouprave, tj. organa lokalne uprave nadležnog za oblast socijalne zaštite i **Radno tijelo za praćenje sprovođenja ovog plana** vršiće eksternu komunikaciju, lobiranje i saradnju sa širim krugom implementatora u svim sektorima.

PR plan uključuje, ali nije limitiran na, sljedeće aktivnosti:

- postavljanje Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite na sajt Opštine;
- slanje pisma svim institucijama na lokalnom nivou o postojanju Lokalnog plana;
- slanje pisma svim organizacijama civilnog društva na lokalnom nivou o postojanju Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite;
- slanje pisma svim likvidnim firmama/kompanijama na lokalnom i nacionalnom nivou o postojanju Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite, sa ciljem da se omogući da oni razviju ili usklade svoje planove društvene odgovornosti u skladu sa potrebama zajednice;
- slanje informacije medijima na lokalnom i nacionalnom nivou o postojanju Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite, sa ciljem da se informiše šira javnost i potencijalni korisnici socijalnih usluga;
- organizovanje godišnje konferencije za medije o rezultatima sprovođenja Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite;
- informisanje nadležnog tijela na nacionalnom nivou o Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite i jednom godišnje o rezultatima.

- **KRAJ**